

Сучасне та традиційне в опері-реквіємі «ІУОВ»: історичний аспект

Шурдак М. І.

*кандидат мистецтвознавства,
старший викладач кафедри історії та теорії мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

У музичному мистецтві ХХІ століття загальноприйняті жанри та форми переходять на інший рівень мислення. Сучасний підхід композиторів вражає різноманіттям жанрів та їх трактуванням. Поєднання у одному творі декількох жанрів, які на перший погляд абсолютно не поєднувані, часто стають звичним явищем для молодих композиторів. Одним з вищевказаних за жанровим різноманіттям, яскравих та надзвичайно вражаючих сучасних творів стала опера-реквієм «ІУОВ»¹.

Оперу написали два композитори: Роман Григорів та Ілля Разумейко, що є ознакою класичного підходу до створення опери. Біблейський сюжет² для написання опери запропонував відомий режисер Влад Троїцький. Оскільки В. Троїцький є засновником «Nova Opera», саме виконавці даної формації здійснили постановку опери-реквієму «ІУОВ». Ця опера відрізняється від класичних опер тим, що її виконання не передбачає обов'язкової оперної чи концертної сцени. Наприклад відомим фактом є її виконання у Брукліні та Копенгагені безпосередньо у церкві. Кожна наступна постановка ще більше вражає публіку не залежно від місця виконання та ментальності слухачів.

Уже в самій назві – опера-реквієм «ІУОВ» автори звертають увагу на синтез двох провідних жанрів – опери і реквієму. Сучасним та зовсім некласичним у опері стає виконавський склад: шість вокалістів, препарований рояль, віолончель та ударні інструменти. Мінімальний виконавський ресурс сприяє мобільності у підготовці до постановки опери.

¹ Прем'єра відбулась у 2015 році на відомому фестивалі «ГогольFest» [4].

² В основі оперного лібрето – книга Йова з Старого Заповіту [4].

В основі опери, як оперного лібрето – історія праведника Йова, якого Господь дозволив Сатані випробувати нещастями, бідами, фізичними стражданнями. Усе це Господь зробив задля того, щоб Йов пройшов випробування на віру Богу не дорікаючи йому. Отже, вибір біблійного сюжету та жанру опери – це характерні риси барокової опери.

Синтез барокової, класичної та сучасної опери власне простежуються в опера-реквієм «IYOV». Від класичної опери у ній зберігаються речитативи, аріозо, арії та традиції співу *bell canto*. Ознаками сучасної опери – новаторські підходи до виконання (вокального та інструментального), а саме головна роль належить імпровізаційному аспекту виконавства та нетрадиційних прийомах співу (наприклад, у струни роялю, з вигуками, перегукуваннями, шепотінням та ін.).

Ще одним важливим жанром, який представлений у назві опери – реквієм. На перший погляд, це абсолютно протилежні жанри, не сумісні між собою. Однак молодим композиторам Р. Григоріву та І. Разумейку вдалось поєднати такі здавалося б непоєднувані жанри. «Реквієм – траурна заупокійна меса в римо-католицькій церкві, також музичний жанр, написаний у формі і на тексти заупокійної меси» [3].

Від жанру реквієму композитори запозичили його статичність та латинські тексти (наприклад, звучать фрагментарно уривки з частин реквієму : «Kyrie eleison», «Dies irae», «Requiem Aeternam», «Agnus Dei»). Використання канонічних текстів (латинських) свідчить про класичний підхід до жанру, але практично завжди виконання частин реквієму звучить у супроводі музичних інструментів. Також в опері присутнє начитування тексту з Біблії (українською мовою) про історію життя Йова, що слугує речитативами, які у свою чергу змінюються музичними вкрапленнями частин з реквієму.

Одночасно з поєднанням у даній опері двох вищевказаних жанрів, зустрічаються риси перформансу. Дійство відбувається в реальному часі, має чотири характерні для перформансу ознаки (час, простір, тіло, митець) та головне – імпровізація усіх виконавців на сцені. Роль тіла виконує рояль. Він

постає у різних аспектах: як акустичний інструмент (класичний супровід), найчастіше як препарований рояль з різноманітними тембральними відтінками та можливостями звучання (зажимання струн тарілкою на підставці, водіння трикутником вздовж струн роялю, оркестрове звучання роялю та ін.). Часто препарований рояль виступає у ролі ударного інструменту або як генератор штучно видозмінених звуків-звучання.

Рояль стає головним персонажем опери, уособлює собою тіло Йова і переживає разом з ним усі випробування долі. Все це підсилюють світлові шоу-ефекти, візуалізація. Вони активно реагують на емоційний стан головного героя (негативні події – червоне тло, позивні, просвітлення або віра в Бога – зображуються у білих кольорах). Дану оперу може сприймати навіть невідготовлена публіка, що тим самим наближує високі, складні жанри до буденного життя.

Отже, опера-реквієм «IYOV» – це поєднання барокової, класичної і сучасної опер, реквієму, перформансу з сучасним підходом до означених жанрів та сценічного втілення. У музичному відношенні поєднались різні напрямки – авангард, рок, джаз, неокласицизм, а також провідну роль займає імпровізація. Опера-реквієм «IYOV» – яскравий приклад сучасного підходу до традиційних жанрів, нового звуковидобування, мобільності виконання та вражаючих комп'ютерних технологій і візуалізації в єдиному авторському задумі.

Література:

1. Біблія. Книга Йова [переклад проф. І.Огієнка]. Київ, Українське Біблійне Товариство 2003, с. 474-505.
2. Перформанс. Wikipedia. [URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Перформанс](https://uk.wikipedia.org/wiki/Перформанс) (30.04.2022)
3. Реквієм. Wikipedia. [URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/Реквієм](https://uk.wikipedia.org/wiki/Реквієм) (30.04.2022)
4. IYOV («Йов»). [URL:https://uk.wikipedia.org/wiki/IYOV](https://uk.wikipedia.org/wiki/IYOV) (дата звернення 30.04.2022)